

RENEŠANSA

fran. prepoved

Beseda pomeni prepoved in jasno to je smer v umetnosti in književnosti. Na to smer je idejno vplival humanizem. To je pa kulturno-idejna smer, ki zajema celotno kulturo, filozofijo in znanost. V ospredje postavi človeka. Bog ni več v središču dogajanja, humanizem boga ne zanika, vendar pa namesto njega poudari človeka in naravo nasploh. Najbolj se razvije po letu 1453, ko so Turki zasedli Bizanc, takrat je mnogo umetnikov in učenjakov pobegnilo na zahod in s seboj so prinesli antične spise. Humanizem in renesansa sta prevladala od 14. do 16. stoletja. Glavne poteze humanizma so:

- ANTROPOCENTRIZEM (človek je središče vsega)
- INDIVIDUALIZEM (poudarjen je pomen posameznika, ne pa skupine)
- SENZUALIZEM (dojemanje; gre zato, da je človek tukaj smatran kot psihofizična celota)
- ESTETIZEM (poudarjanje lepote)
- PANTEIZEM (bog in narava sta eno)
- NEOPAGANIZEM (ponovno zanimanje za antiko)
- EMPIRIZEM (zahteva, da je vsaka trditev znanstveno dokazana)

Humanisti so bili izobraženi meščani in deloma plemiči, ki so se ukvarjali z antično kulturo in pisali v latinščini, potem pa v ljudskih jezikih. Številni med njimi so bili obenem umetniki in književniki. Idealen primer sta Michelangelo in Leonardo da Vinci.

Z renesanso povezujemo začetek zgornjega kapitalizma in ta se najprej pojavi v Italiji, pride do manufakture. Pojavijo se viški denarja, ki jih bogati sloj vlaga v umetnost. Ta sloj hoče življenje narediti še v tem svetu, zato gradijo palače, lepe vrtove, stavbe okrašujejo s kipi in slikami, obenem pa jih zabava glasba.

RENEŠANČNA KNJIŽEVNOST

Gre za nasprotje srednjeveške književnosti, kajti renesansa zavrže srednjeveški verski fevdalni viteški duh in se vrne k antični kulturi, idejam, slogu in oblikam. Vendar pa ohrani marsikaj tudi iz srednjeveškega slovstva. Številne krščanske in viteške snovi, junake, zgodbe in tudi oblike. Pogosto je mešanje antike in srednjega veka. Zato je renesančna književnost spojitev antičnih in srednjeveških tradicij v neko novo obliko.

RENEŠANČNI EP

Nadaljuje se viteški ep iz srednjega veka, vendar se le ta močno spremeni. Vitezi postanejo renesančni. To pomeni, da se še vedno bojujejo s pogani in različnimi pošastmi, vendar sedaj so v realnosti boji, ljubezenske pustolovščine teh vitezov. Novost pa predstavljajo primeri zgodovinskih epov, kjer je zgodovina obravnavana v mitologiji. Vsi hočejo Homerja premagati, a ga ne morejo.

RENEŠANČNA LIRIKA

Isto kot epika nadaljuje tradicijo iz srednjega veka. Tam jemlje oblike in jih potem razvija. Spremeni pa se tudi odnos do lirskega subjekta do opevane osebe. Od oblik so najpomembnejši sonet, tercina in stanca. Najpomembnejši renesančni lirik je FRANCESCO PETRARCA.

FRANCESCO PETRARCA

On je živel v Italiji in to v 14. stoletju. Po poklicu je bil pravnik, izmenično je živel v franciji in Italiji. Ukvarjal se je s filozofijo, bolje mu je prijala književnost. Na veliki petek 6. aprila 1327 je v cerkvi srečal žensko z imenom Laura. Ona je bila že poročena, vendar je Francesco bil njej zvest do konca svojega življenja. Bila je glavni predmet njegove poezije. Nekateri govorijo, da je šlo za resnično ljubezen, drugi, da predstavlja pesniški ideal. Bil je eden prvih humanistov. Zbiral in objavljajl je antične rokopise. Pisal je v latinščini. Napisal je ep Afrika. Nato je začel pisati v italijanščini. Najpomembnejša njegova zbirka je CANZONIERE in to Italijani smatrajo za »zlato knjigo« italijanske poezije. V knjigi je 367 pesmi, v katerih večino omenja in opeva ljubezen do Laure, po obliki so pesmi različne, največ je sonetov. Tukaj vidimo drugačen odnos do izvoljenke kot pri Danteju (krščanski pogled, kot da je ženska boginja). Ljubezniva ženska mu je še zmeraj nekaj vzvišenega in po njej hrepeni, ker bi rad imel odnose z njo. Iz te knjige lahko razberemo vse stopnje. Od prvega srečanja in srečne

zaljubljenosti. Vidimo tudi nesrečno ljubezen, kajti Laura umre. Zaradi tega je Petrarca nekakšen predhodnik romantične ljubezni, zato ni nenavadno, da so ga kasneje hvalili (npr. Prešeren). Njegovi soneti so klasični, saj temeljijo na strogi skladnosti in celoti. Sonet ima strogo predpisano obliko: dve kvartini in dve tercini. Vsega skupaj je štirinajst vrstic, vsaka vrstica mora biti italijanski enajsterec. Obstajajo tudi pravila za sestavo takih rim. Petrarca je imel srečo, da je na začetku življenja doživel slavo, namreč v Rimu so ga okronali za največjega živečega pesnika. Ta njegova slava se je ohranila. Še danes ga imamo za najboljšega. Kmalu po njegovi smrti se je pojavila smer PETRARKIZEM. Njegove pesmi obravnavamo kot s številkami. Nasploh velja, da če pesem nima naslova vzamemo za naslov prvo vrstico. Najbolj znan je pesem št. 61 (O, blažen bodi čas pomladnih dni). Tematika je ljubezenska, lirski subjekt je kar pesnik sam. Zato je pesem na nek način osebnoizpovedna. Ta sonet govori o njunem srečanju. Povečuje vse, kar je bilo s tem dnevom. Pesnik enači tudi naravo s svojim osebnim prebujenjem. Izenači pa tudi ljubezen in poezijo. Osnovni navdih pesmi je torej čaščenje ljubezni. Slog je liričen. Opažamo več stilnih sredstev: okrasni pridevki, nagovor, poosebitev, metonimija, stopnjevanje, verzni prestop (neka misel se ne konča v neki vrstici, ampak se nadaljuje v naslednjo). Ta sonet ni razdeljen samo vsebinsko tudi oblikovno. Dosežen je ideal soneta, oblikovno kot vsebinsko. V kvartinah je opevano, v tercinah pa sledi neka antiteza oz. vtis, v katerega je pustil.

RENASANČNA NOVELA

Latinsko pomeni novica ali vest, v pravilniku pa dodatek nekemu zakonu. To je pripoved krajšega sli srednjega obsega, dogajanje pa mora biti vzeto iz resničnega življenja ne pa iz pravljice. V središču morata biti eden ali pa dva dogodka, številko besed je omejeno, dostikrat pomembno vlogo igra kak predmet. Dobra novela mora imeti učinkovit in nepričakovan razplet. Dogajanje mora biti hitro in pr4senetljivo, zato novela dostikrat spominja na dramsko zgradbo. Pranovele srečamo že v orientu, ter v antiki in srednjem veku. Dokončno pa se novela razvije v času renesanse. Največji mojster je GIOVANNI BOCCACCIO.

On je živel v 14. stoletju, bil je nekoliko mlajši od Petrarce, bila sta pa vseeno prijatelja. Bil je sin od premožnega trgovca. Oče ga je namenil za naslednika, vendar ga ni ubogal. Potem je študiral pravo in to, začel se je družiti s skupino na nekem dvoru. Živel je v razburkanem življenju. Počasi je v svojem kraju pridobil literarni ugled, zlasti po tistem, ko se je seznanil s Petrarco. Napisal je biografijo o Danteju, pozneje pa je pisal komentarje (17), še kasneje pa je napisal svoje najpomembnejše delo Zbirka 100 del ali Dekameron. Postala je eno najpomembnejše delo svetovne književnosti. Postalo je tudi zelo popularno, zlasti pa so to delo napadali pripadniki cerkve. Snov za to knjigo je zajemal z različnih virov, namreč njegovih je zelo malo. Nekatere je vzel z antične, orienta, srednjega veka, ustnega izročila, sodobnega življenja. Vsem tem zgodbam je dal renesančni ton. Tj., da je človek psihofizična celota (nesrečen je takrat, kadar je skladnost med dušo in telesom). Ideja te knjige je, da je treba življenje uživati, zlasti na ljubezenskem področju. Dogodki so vzeti iz resničnega življenja, osebe so iz različnih slojev, poudarjena je čutnost, posmehuje pa se vsem tistim, ki se odrekajo (duhovniki, menihi). Torej v tej knjigi prevladuje renesančni individualizem in senzualizem. Zgodba o 100 novelah govori, ko v mesto pride kuga. Deset mladih se je zateklo v nek grad. Bilo je sedem žensk in trije moški. Oni se med drugim krajšajo čas, da si pripovedujejo zgodbe. Vsak večer izberejo enega, ki jim pripoveduje temo zgodbe. Njih je deset in tam so deset dni. Ko je bilo spet v redu, se vrnejo nazaj v mesto. Te novele so zelo pretresljive in tudi erotične.